

Forfaitaire woonlast bij bepalen draagkracht partneralimentatie?

Inleiding

Bij het bepalen van draagkracht voor partneralimentatie beveelt de expertgroep alimentatie aan om te rekenen met de werkelijke woonlast. Vaak leidt dit tot discussie tussen partijen. Bij het bepalen van draagkracht om bij te dragen in de kosten van verzorging en opvoeding van minderjarige kinderen¹ bevelen we sinds 2013 aan om te rekenen met een forfaitaire woonlast van 30% van het netto besteedbaar inkomen en een forfaitair bedrag voor ziektekosten.

Binnen de familierechtspraak leeft al langer de idee om het bepalen van draagkracht voor kinderalimentatie en partneralimentatie zoveel mogelijk gelijk te trekken.

Bij het rekenen voor kinderalimentatie heeft de ervaring geleerd dat een forfaitaire woonlast eenvoudig werkt, tot een meer voorspelbare uitkomst leidt en vrijwel nooit aanleiding geeft voor discussie tussen partijen over de hoogte van de woonlast. Als we de draagkracht voor kinderalimentatie en partneralimentatie op eenzelfde wijze gaan berekenen, voorkomen we ook dat er een tekort kan zijn om te voorzien in de kosten van de kinderen, terwijl er bij de onderhoudsplichtige nog wel draagkracht is voor partneralimentatie. In het WODC-rapport 'Alimentatie van nu' (2021) kwam naar voren dat in de praktijk breed wordt gedragen om waar dat kan ook de draagkracht voor partneralimentatie forfaitair te bepalen. Daarmee kwam het ontwikkelen van een systeem waarbij we rekenen met een forfaitaire woonlast in een stroomversnelling.

Wij zijn ons ervan bewust dat er gevallen kunnen zijn waarin een forfaitaire woonlast bij het bepalen van draagkracht voor partneralimentatie onredelijk uitpakt. Net als dat nu al bij het bepalen van draagkracht voor kinderalimentatie het geval is, kan men zich er in een dergelijke geval op beroepen dat sprake is van lasten die niet-verwijtbaar en niet-vermijdbaar zijn. De stelplicht en bewijslast rusten op degene die zich hierop beroept.

De expertgroep alimentatie is van plan om vanaf 1 januari 2023 in het rapport alimentatienormen aan te bevelen om de draagkracht voor partneralimentatie te bepalen op basis van een forfaitaire woonlast.

Voor het zover is willen wij onze plannen graag toelichten in een viertal (één per ressort) professionele ontmoetingen voor advocaten, raadsheren, rechters en gerechtssecretarissen. Deze bijeenkomsten zullen plaatsvinden in de tweede helft van de maand april en de eerste helft van mei. De opbrengst van die bijeenkomsten nemen we mee naar de vergadering van de expertgroep in mei. Daarna hebben we dan nog voldoende tijd om ons plan (nog) nader uit te werken en te vertalen naar een aanbeveling in ons rapport.

De ideeën die hierover bij ons leven hebben wij hieronder uitgewerkt.

Woonlast

In het plan van de expertgroep gaan we bij het berekenen van draagkracht voor partneralimentatie – net zoals dat al bij kinderalimentatie het geval is – uit van een forfaitaire woonlast van 30% van het netto besteedbaar inkomen. In het huidige systeem rekenen we nog met de werkelijke woonlast. Deze verandering heeft vooral impact op de draagkracht van onderhoudsplichtigen met een werkelijke woonlast die lager is dan 30% van het netto besteedbaar inkomen. Hierna gaan we achtereenvolgens in op de gevolgen voor een onderhoudsplichtige met een woonlast van meer dan 30% van het netto besteedbaar inkomen en een woonlast van minder dan 30% van het netto besteedbaar inkomen.

Impact bij een werkelijke woonlast die meer is dan 30% van het netto besteedbaar inkomen

¹ Waar we hierna kortweg spreken over het bepalen van draagkracht voor kinderalimentatie, bedoelen we tevens de draagkracht van de ouder die de kinderalimentatie ontvangt. Deze ouder is immers ook onderhoudsplichtig voor de kinderen.

De introductie van de forfaitaire woonlast zal dus voor de zaken waarin de werkelijke woonlast hoger is dan 30% van het netto besteedbaar inkomen beperkte of geen impact hebben, omdat deze nu al vaak wordt begrensd tot 33% van het netto besteedbaar inkomen. Als er een goede reden is voor een hogere woonlast (bijvoorbeeld een krappe woningmarkt) moet er – net als nu - ruimte zijn om daar rekening mee te houden.

Impact bij een werkelijke woonlast van minder dan 30% van het netto besteedbaar inkomen

Voor de situatie dat de onderhoudsplichtige een lagere woonlast heeft dan die 30% van het netto besteedbaar inkomen ontstaat wel een verschil met de huidige berekening. Dit verschil werkt voor 60% door in de draagkracht.

Voorbeeld

Iemand met een netto besteedbaar inkomen van € 3.000,- een huur van € 600,- en overige lasten (zorgverzekering en bijstandsnorm) van € 1.200,- heeft op basis van de huidige systematiek een draagkracht van 60 % van $(3000 - 600 - 1.200) = € 720,-$

Bij een forfaitaire woonlast van 30% (van 3000 = 900) resteert een draagkracht van 60% van $(3000 - 900 - 1200) = € 540,-$

De draagkracht komt in deze situatie dus bij de forfaitaire woonlast € 180 lager uit. Dat is zoals gezegd 60% van het verschil: $60\% \text{ van } (900 - 600) = € 180.$

Deze wijziging leidt dus tot verschillen in de situatie dat sprake is van een lagere woonlast dan 30% van het netto besteedbaar inkomen. Wij zijn van mening dat deze wijziging gerechtvaardigd is om de volgende redenen.

Wat goed genoeg is voor kinderalimentatie ...

Wat voor een forfaitaire woonlast van 30% van het netto besteedbaar inkomen spreekt is dat wij die methodiek nu al geruime tijd bij de kinderalimentatie toepassen. In veel gevallen speelt tussen ex-partners alleen kinderalimentatie, omdat partijen niet gehuwd zijn geweest of omdat beiden zelf in de kosten van hun levensonderhoud kunnen voorzien of omdat er geen draagkracht is om naast kinderalimentatie partneralimentatie te betalen. Kinderalimentatie gaat wettelijk voor op partneralimentatie. Bij kinderalimentatie toetsen we doorgaans ook strenger (ambtshalve) Als we in deze grote groep gevallen met de hoogste prioriteit genoeg nemen met een forfaitaire woonlast, moet dat voor de kleinere groep met een lagere prioriteit ook kunnen.

Woonbudget

Zowel bij kinder- als bij partneralimentatie is het plan om niet meer te spreken van forfaitaire woonlast maar van 'woonbudget'. Met de term woonbudget willen we beter tot uitdrukking brengen dat partijen een bepaalde ruimte binnen hun netto besteedbaar inkomen hebben om aan woonlasten te besteden en hopen we discussies over de woonlast te beperken. Hogere lasten voor gas water en licht dan in de bijstandsnorm zijn meegenomen en onderhoudskosten voor een koopwoning gaan onder het woonbudget vallen². Feitelijk komen deze lasten nu vaak uit de vrije ruimte van de onderhoudsplichtige.

Fiscale wijziging

Vanaf 1 januari 2023 zijn partneralimentatie en de hypotheekrente alleen nog aftrekbaar in de laagste belastingtariefschijf. De fiscale wetgeving vanaf 2023 maakt dat het een goed moment is om bij het bepalen van draagkracht voor partneralimentatie te gaan werken met een woonbudget.

² Onderhoudskosten worden nu geacht in de forfaitaire eigenaarslast van € 95,- te zijn opgenomen samen met de premie voor een opstalverzekering, het eigenaarsdeel van de onroerende zaakbelasting, de polder- of waterschapslasten

Net als in de huidige systematiek bij de kinderalimentatie blijft er ruimte voor maatwerk in gevallen waarbij er een tekort aan draagkracht bestaat om in de behoefte te voorzien of juist sprake is van niet-onredelijke hogere woonlasten.

Berekening van het netto besteedbaar inkomen

Als we de woonlast forfaitair gaan bepalen is het de vraag of we dan nog rekening moeten houden met eventuele hypotheeklasten en het eigenwoning forfait bij het berekenen van het netto besteedbaar inkomen van partijen. Het plan is dat we dit in beginsel alleen nog doen bij de onderhoudsgerechtigde die in een eigen woning woont en die kindgebonden budget ontvangt. Het hebben van een eigen woning heeft namelijk invloed op het verzamelinkomen en kindgebonden budget is afhankelijk van het verzamelinkomen. Daarmee is het verzamelinkomen van belang voor de verdeling van de kosten van de kinderen over de ouders.

Bij de berekening van het netto besteedbaar inkomen van zowel de onderhoudsgerechtigde als de onderhoudsplichtige laten we de hypotheekrente en het eigenwoning forfait verder buiten beschouwing. De gedachte hierachter is dat we met het woonbudget uitgaan van de keuzevrijheid van partijen ten aanzien van hun woonlasten. Daarbij past niet dat we bij het berekenen van het netto besteedbaar inkomen wel weer rekening houden met de fiscale effecten van de keuze voor een koop- of huurhuis.

Voor de onderhoudsplichtige kan de hypotheekrenteaftrek (bij lage inkomens) invloed hebben op de brutering van de te betalen partneralimentatie (op een gegeven moment is geen aftrek meer mogelijk). Indien de onderhoudsplichtige meent dat dat invloed heeft op de draagkracht is het aan hem/haar om dat aan te tonen en gegevens te overleggen. In dat geval kunnen we daar rekening mee houden.

Kosten van levensonderhoud

Ook ten aanzien van de lasten van de zorgverzekering en de overige lasten van levensonderhoud zijn we van plan aan te sluiten bij de systematiek van het berekenen van draagkracht voor kinderalimentatie. Die zullen we op eenzelfde forfaitaire wijze begroten als ‘redelijke kosten van levensonderhoud’ (zie paragraaf 4.5 van het rapport). Indien sprake is van structureel hogere zorglasten kunnen we die meenemen als bijzondere last in de zin van paragraaf 7.2 van het rapport.

Overige lasten

Het plan is de behandeling van overige lasten, zoals aflossing op schulden, gelijk te trekken met de huidige werkwijze bij kinderalimentatie zoals opgenomen in paragraaf 7.2 (niet-verwijtbare en niet-vermijdbare lasten) en 7.3 (aanvaardbaarheidstoets). Bij partneralimentatie kunnen we dit uitbreiden met een forfaitaire regeling voor advocaatkosten en herinrichtingskosten, zoals we die nu ook kennen bij de partneralimentatie.

Draagkrachtpercentage

We zien geen reden om het draagkrachtpercentage voor partneralimentatie van 60% te wijzigen. Dit zal straks het voornaamste verschil zijn met de berekening van de draagkracht voor kinderalimentatie. Voor kinderalimentatie gaan we uit van een draagkrachtpercentage van 70%.

Brutering van de draagkracht

Omdat partneralimentatie en hypotheekrente in 2023 alleen nog tegen het tarief van de eerste belastingschijf kunnen worden afgetrokken, kan de brutering op eenvoudige wijze plaatsvinden. De gevonden draagkracht moeten we nog verhogen met het te verkrijgen belastingvoordeel. Doordat geen sprake meer is van verschillende tarieven verdeeld over schijven kunnen we de bruto draagkracht berekenen door op de netto draagkracht de volgende formule toe te passen: $100 / (100 - 37,07) \times \text{netto draagkracht} = \text{bruto draagkracht}$ (op basis van het tarief in de eerste schijf 2022).

Jusvergelijking

De mogelijkheid voor een correctie in het voordeel van de onderhoudsplichtige via een jusvergelijking blijft bestaan. Wij zijn van plan om bij het maken van een jusvergelijking geen rekening meer te houden met woonlasten. Hiermee voorkomen we dat bij de jusvergelijking alsnog discussie over de werkelijke woonlasten ontstaat. De gedachte hierachter is dat beide echtgenoten op basis van de huwelijkse welstand een gelijke 'woonbehoefte' hebben. Een gelijke woonbehoefte met elkaar vergelijken heeft echter geen effect. Daarom zullen we geen woonlast meenemen in de jusvergelijking. Hetzelfde geldt voor de overige kosten van levensonderhoud. Daarbij is van belang dat we bij de berekening van de draagkracht van de onderhoudsplichtige wel rekening houden met het woonbudget en de overige kosten van levensonderhoud. Hierdoor heeft de onderhoudsgerechtigde in ieder geval de ruimte om die kosten te kunnen betalen. Eventuele kosten van kinderen en eventuele bijzondere lasten waar we volgens de maatstaven van paragraaf 7.2 van het rapport rekening mee houden nemen we mee in de jusvergelijking. In de basis vergelijken we in de jusvergelijking dus alleen nog de inkomens van partijen dat ontstaat/resteert nadat de op basis van behoefte en draagkracht berekende partneralimentatie is voldaan. Eventuele kosten van kinderen of bijzondere lasten brengen we nog op die inkomens in mindering. Als de onderhoudsgerechtigde dan een hoger inkomen heeft dan de onderhoudsplichtige corrigeren we dit naar beneden.

Ter afronding

Met bovenstaande uitgangspunten voor een gelijke berekening van de draagkracht bij zowel kinder- als partneralimentatie bereiken we naar onze mening een goede vereenvoudiging van de berekening van draagkracht voor partneralimentatie. Dit vergroot de voorspelbaarheid en rechtszekerheid. Wij verwachten dat dit voor het merendeel van de zaken een goede en heldere werkwijze is. Voor uitzonderingsgevallen blijft maatwerk mogelijk. Wij menen dat de afwijking in uitkomst in vergelijking met het huidige systeem te overzien is. Bij onderhoudsgerechtigden die een lagere woonlast hebben dan 30% van hun netto besteedbaar inkomen valt de draagkracht 60% van dat verschil lager uit, zoals in het rekenvoorbeeld is voorgerekend. Voor die afwijking bestaat bovendien een rechtvaardiging zoals hierboven is uiteengezet. Voor het overige hebben de wijzigingen in de systematiek een beperkte impact op de uitkomst van de berekening.